

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Disputatio III. De Adoratione sive Cultu Christi, Sanctorum, Reliquiarum.
Item Imaginis Christi & Sanctorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

autem huiusmodi præceptum fuit impositum: tum ut magis eliceret amor Dei, dum Filio etiam mandaret nostram redemptionem; tum ut ipsa redemptio veluti opus obedientiæ esset perfectior, nobis exemplarius; & inobedienciæ Adæ, quæ nos captivaverat, directius opposita. Non fuit tamen præceptum impositum Christo, quatenus erat Verbum; ut contra *Arianos* manifestè tantum vult *Basiliius I. de Spiritu sancto* c. 8. Et intelligi potest *Chrysostomus* diversis in locis. Neque etiam fuit ei quæ homini impositum, quasi voluntas humana indignisset aliquam coactionem aut comminationem (quam vulgarem imperfectionem ex professo tantum removet *Chrysostomus* citatus, qui proinde dici potest de Christo locutus etiam secundum humanitatem) vel quasi sine præcepto non satis paratus fuisset exequi paternam voluntatem.

Petes an potestas regia five regni spiritualis in Christo sit distincta à potestate sacerdotali? Resp. Aff. nam prior potestas extendit se ad omne officium & jurisdictionem, adeoque etiam ad leges ferendas: posterior autem præcisè spectata solum respicit oblationem precum & sacrificii pro populo.

Petes II. Quando potestas regni spiritualis sit Christo collata? Resp. in instanti conceptionis, idque ratione Unionis hypostaticæ, cui quodammodo debebatur. Quare etiam ante resurrectionem leges tulit. Et *Joan. 13.* de ipso dicitur: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.* Quamvis in resurrectione perfectum statum & usum regni sui ac domini acceperit.

Solum restat dubitatio, an Christus titulo supereminenti Unionis hypostaticæ habuerit temporalem potestatem, quam vocant excellentiæ super universum mundum, adeo ut fuerit & rex temporalis quantum ad potestatem jurisdictionis in ordine ad regibus & principibus imperandum, leges etiam politicas ferendas &c. & dominus proprietatis, sic ut ad libitum potuerit directè disponere de omnibus rebus mundi, veluti de suis, adeoque domus v. g. destruere, aliis donare &c. Plurimi namque affirmant: inter quos referuntur *Alvarus Pe-*

lagius, Antoninus, Turcremata, Durandus, Galatinus, Henriquez, Suarez &c. E contra non pauci negant: inter quos *Waldensis, Abulensis, Victoria, Toletus, Bellarminus &c.* Ego autem censeo, rem esse utrimque incertam, nec satis ex auctoritate vel ratione probatam. Cum tamen soleamus frequenter in dignitate Christo tribuendâ procedere ex congruentia, possumus & hic ex eadem procedere, hunc honorem tribuendo homini Deo, ex quo nullum sequitur inconveniens; in quo honorando malum excedere, quàm deficere. Nec malè in hanc regiam potestatem refertur, quòd Christus non potuerit etiam quæ homo subijci ullis legibus humanis. Neque hoc dominium excellentiæ repugnat subordinatis sibi dominiis aliorum regum aut privatorum: uti nec dominium supremum Dei præjudicat dominiis inferiorum. Hæc proinde Christus intacta reliquit; quia (ut canit Ecclesia) *Non eripit mortalia, qui regna dat caelestia.* Dum autem *Joannes XXII. Extrav. Inter Nonnullos, & Extrav. Quia quorundam,* determinat Christum habuisse interdum dominium aliquarum rerum, v. g. sibi donatarum; supponens quòd non omnium: & è contra *Nicolaus III. cap. Exiit, de Verb. Signif. in 6.* docet Christum aliquando caruisse proprietate omnis rei temporalis: tunc agunt de dominio humano & subordinato, quale competit ceteris hominibus, quòdque excludit dominium alterius in eandem rem.

An autem Christus interdum fuerit usus hæc potestate, non ita constat: nam siculneæ infirmitate affectio, dæmonum in porcos immisso tribui posset divinitati, aut etiam regie potestati spirituali, vi cuius juxta alios Auctores poterat disponere de rebus temporalibus totius mundi, in ordine ad finem spiritualem, nullâ etiam peculiari causâ necessitatis seu causâ per accidens interveniente. Quam potestatem Nonnulli ex ipsis appellant directam & per se: alii verò indirectam, veluti quæ circa temporalia non erat propter se & sine ordine ad alium finem superiorem, nempe spiritualem, sed dependenter ab eodem; ut videre est apud *Tamerum disp. 1. q. 7. dub. 4. n. 79. & 80.*

DISPUTATIO TERTIA.

De Adoratione sive cultu Christi, Sanctorum, Reliquiarum. Item imaginis Christi, & Sanctorum.

QUÆSTIO I.

De Adoratione Christi.

SUPPONO Adorationem esse quandam speciem honorationis, quæ quis se al-

teri tamquam superiori seu excellentiori submittit, ut Doctores communiter definiunt conformiter ad *Damasenum Orat. 1. & 3. de Imaginibus.* Unde (ut ait *Ang. 1. contra Sermones Arianorum c. 23.*) honorat omnis qui adorat, non autem adorat omnis qui honorat: nam

E 2 nam

nam honor etiam sæpè defertur æquali aut inferiori.

2.
Alia interna, alia externa,

Adoratio alia est interna, quæ consistit in submissione, actuque interno adorantis; & competit Angelis, qui (ut testatur Scriptura frequenter) Deum adorant; prout etiam animæ separatae leguntur in Apocalypsi adorare Deum & Agnum. Quamquam Vasquez litem de nomine excitans ad veram adorationem requirat actum externum. Alia est externa, quæ hominibus est usitata, & proditur actu externo ac sensibili venerationis internæ significativo. Pro meliori hujus Divisionis intellectu

Actus in adoratione concurrentes.

Nota ad adorationem concurrere ex parte intellectus existimationem quæ quis existimat alterum esse se excellentiorem, ex parte voluntatis autem desiderium se signo aliquo submittendi alteri tamquam excellentiori, ex parte denique potentia executivæ ipsam submissionem per positionem signi testificativi majoris excellentiæ alterius. Hæc vero submittio seu testificatio fit in nobis per signum aliquod externum, v.g. genuflexionis, prostrationis super terram &c. In Angelis verò potest eadem submittio fieri per actum internum v.g. fidei, aut alios actus, etiam voluntatis, qui ex natura sua, aut saltem Angelorum institutione possunt esse signa protestativa excellentiæ superioris in altero, videlicet in Deo. Unde etiam possent instituere pro tali signo certum ubicationis modum, v.g. in puncto; prout apud varias Nationes instituta sunt varia ejusmodi signa externa. Immo ad significandam submissionem suam respectu Dei assumi potest signum aliquod privatæ auctoritate ipsius adorantis.

Qui locum habeant in Angelis.

Secundò Adoratio alia est latria, quæ etsi ex prima va vocis institutione idem sit quod reverentia, ex accommodatione tamen Patrum & Doctorum significat adorationem rei, quæ est infinitæ seu increatæ excellentiæ: estque à creaturâ soli Deo debita ac propria. Alia est Dulia, quæ primitus idem significans quod servitus, cœpit transferri ad significandam venerationem exhibitam à creatura alteri excellentiori, qui se submittit: & tunc ferè sumitur ad significandum cultum & venerationem Sanctis debitam propter supernaturalem, non tamen singularissimam ipsorum excellentiam. Veneratio autem debita parentibus, superioribus, aliisque excellentioribus hominibus, vocatur adoratio politica seu civilis. Alia denique est Hyperdulia, nempe Dulia singularis exhibenda illi in quo est supernaturalis excellentia, creata quidem, sed planè singularis & eximia, ut in B. Virgine. Dum verò Aug. quæst. 94. in Exodum de causatione istius Exod. 23. Si servieris Diis eorum, dixit: Dulia debetur Deo tamquam Domino, latria verò non nisi Deo tamquam Deo, respexit ad emphasim & primævam significationem ipso-

3.
Quid latria.

Quid dulia.

Quid hyperdulia.

rum nominum, quorum latria significat reverentiam, quæ respicit majestatem Dei seu creatoris: Dulia verò servitutem, quæ respicit specialiter Dominum, prout servitus directè dominio opponitur, & Domini quæ talis correlativum est servus.

Distinctio porro latriæ soli Deo debitæ ab adoratione creaturæ pendet, non tam ab exterioribus actibus, quàm ab interiori existimatione & intentione, ut tradit Læntius in VII. Synodo act. 4. nam genuflexiones, & similia venerationis signa etiam creaturæ exhiberi possunt. Quemadmodum quoque minores reverentiæ externæ ex intentione fiunt latria. Immo maxima signa reverentiæ, ex affectu exhibentis possunt esse irrisio. Ex institutione tamen etiam humanâ possunt signa quædam significare submissionem soli Deo debitam, v.g. verba quæ significant proferentem submittere se ei, cui loquitur, tamquam Deo: quæ consequenter absque idololatria non possunt significativè usurpari ad venerationem alicujus creaturæ. Quale signum etiam est sacrificium, quod essentialiter est actus latriæ, ideoque non hominibus, etiam sanctis, sed soli Deo potest offerri seu exhiberi, etsi huic offeratur seu exhibeatur in memoriam vel honorem etiam Sanctorum. His præmissis.

Deo I. Christus simpliciter, sive etiam Christus homo est adorandus perfectissimâ latriâ. Est de fide. Et patet ex Joan. 7. v. 23. Et cap. 20. v. 28. & Apoc. 5. v. 12. Unde v. 13. omnes Sancti æqualiter dicunt: *Sedenti in throno & Agno benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum.* Deinde ex Concilio Ephesino can. 8. ubi definitur in Christo hominem & Verbum eadem adoratione & glorificatione adorari & glorificari. Et Tridentino sess. 13. can. 6. Ratio est: quia Christus homo est verus Deus; ergo est adorandus latriâ, ut Deus: quia per conjunctionem humanitatis divinam excellentiam non amisit. Et apparet, res per se manifesta, suppositâ contra Nestorium unitate personæ, ad quam tendit adoratio.

Deo II. Quando Christus adoratur latriâ, eadem adoratione coadoratur humanitas Verbo unita, etsi tamquam objectum secundarium & terminus minus principalis adorationis. Est Scoti d. 9. n. 6. & communis Antiquorum ac Recentiorum; immo juxta Vasquez d. 95. c. 2. de fide ex Conciliis citatis præc. conclus. signanter V. Synodo can. 9. ubi dicitur anathema illi, qui non unâ adoratione Deum Verbum incarnatum cum ejus carne adorat. Et ex VII. Synodo act. 6. ubi dicitur, cum adoratur Christus non separari humanitatem à divinitate, sed utramque adorari latriâ.

Idem docent Patres, Cyrillus in defensione anathematis 8. seu canonis 8. Concilii Ephesini dicens: *Citra periculum quis dixerit, quod*

Incarnatum Dei Verbum, utpote unus existens filius, non absque sua carne, sed potius cum illa adorandum sit: quomodo modum scilicet hominis anima cum suo corpore honoratur. Augustinus Serm. 58. de Verbis Domini, & alii apud Suarez 6. 2. sect. 2. & Vasquez d. 95. c. 2.

Denique idem patet exemplo regis & purpure (quo utitur Augustinus supra) purpura enim simul cum rege adoratur regia adoratione. Et clariss. exemplo corporis & anime (quo utitur Cyrillus sup.) corpus enim propter anime gratiam & excellentiam adoratur; sic ut illa adoratio etiam tendat ad corpus, quia est pars personae, scilicet hominis, qui totus adoratur, etsi excellentia non sit in omnibus partibus. Itaque ratio adorandi Christum Latriam est divinitas, id quod adoratur est totus Christus, seu divinitas & humanitas, illa primario, hæc secundario & concomitanter. Unde non obstat, quod humanitas non sit Deus quod minus coadoretur Latriam: ad hanc enim sufficit, ut persona quæ adoratur sit Deus, ceteri non omnes partes sint Deus seu habeant divinam excellentiam; ut ex simili allegato satis constat.

8. Objicitur illud Damasceni Orat. 1. de Imaginibus: Non materiam, sed materia auctorem adoro, qui propter me materia factus est, & in materia voluit habitare, ut per materiam mihi salutem praeberet. Materiam verò per quam salus mihi facta est, colere non desinam, non tamen ut Deum. Absit. Resp. Damascenum ibi non negare coadorationem corporis seu humanitatis Christi tamquam objecti secundarii, quam evidentissimè docet l. 3. de fide c. 8. & l. 4. c. 3. Immo Orat. 1. citatà circa init. præmiserat: Adoro simul cum rege & Deo corporis purpuram &c. utpote partem ejusdem personae; in quam fertur adoratio latreutica. Solum igitur negat adorationem latriæ reliquæ materiae distinctæ ab humanitate, v. g. clavis, lanceæ &c. ut indicat sequens contextus; aut certe illam solum negat corpori tamquam objecto solitario vel principali.

9. Petes an adoratio Verbi necdum incarnati, & ejusdem incarnati simul cum carne sua sint unus & idem numero actus? Resp. Neg. loquendo de actu interno: quia saltem est distinctio ex parte objecti terminativi & materialis secundarii. Ob quod similiter actus quo diligo Petrum non est idem cum eo quo diligo animam separatam. Externus tamen actus posset esse idem; ut patet.

10. Dico III. Christus quatenus homo præcisè, seu humanitas illius, considerata tamquam principale objectum adorationis, non potest adorari latriam, sed adoratione inferiori. Ratio est: quia excellentia humanitatis Christi, etsi singularissima, est creata, & non involvit formaliter divinam excellentiam; sive consideretur gratia habi-

tualis, scientia infusa, ceteraque dona humanitatis Christi, sive etiam ipsa Unio hypostatica, quæ est quid creatum: ergo illa non possunt esse ratio adorandi humanitatem Christi latriam sed cultu minori, etsi excellentissimo, qui vocatur Hyperdulia à Doctores communiter, quatenus tendit ad gratiam habitualement Christi; immo etiam quatenus tendit ad Unionem hypostaticam; quamvis Aliqui eatenus imperfectam latriam appellent.

Dico IV. Humanitas Christi secundum se præcisè spectata licitè potest adorari Hyperdulia ob perfectiones creatas sibi intrinsecas. Ita Doctores satis communiter contra Vasquez. Ratio est: quia cum humanitas eatenus verè sit prædita excellentiis adeo singularibus & venerabilibus, quid ni ob illas ipsa præcisè spectata queat adorari? Deinde ipsam ut sic spectatam possumus amare, laude ac honore dignam prædicare; cur ergo non adorare?

11. Neque obstant (quod contendit Vasquez) dicta Conciliorum contra Nestorium definitivum adorationes in Christo non esse dividendas, sed unicam adoratione ipsum esse adorandum, ut patet ex Epist. Concilii Alexandrini, quæ est S. Cyrilli, & probata à Concilio Ephesino; item ex anathematismo seu Can. 8. Concilii Ephesini, & Synodo V. Collat. 8. Can. 9. Non obstant, inquam: quia solum contra Nestorium adstruunt unam in Christo personam; adeoque dum Christus adoratur, unam & eadem adoratione latreuticam adorari Christum Deum & Christum hominem, utpote eandem personam; Nestorio consequenter negante Christum Deum & Christum hominem unam adoratione esse adorandum, ac dicente, quod in duabus naturis separatis adoretur Christus per duas adorationes, separatim Deus Verbum, separatim homo. Non tamen negant Concilia unicam istam personam secundum diversas naturas & diversas in iisdem excellentias posse juxta earum exigentiam diversimodè coli tamquam objecta formalia cultus proportionati. Sanè Concilia præfata pari modo in istis circumstantiis fuissent locuta de laudatione Christi Domini, quo loquuntur de adoratione seu veneratione; & tamen quis dubitet, quin ob suas proprias & creatas dotes licitè laudetur, & laude digna prædicetur Christi humanitas. Inusitata tamen est hujusmodi adoratio; eò quod hæc sine similibus præcisionibus soleat ferri in ipsam personam: cui, cum divina sit, & prædita excellentiâ infinitâ, tribuitur cultus Latriæ.

12. Sed difficultas est, an sicut humanitas, sic etiam ipse Christus ratione excellentiarum humanitatis possit adorari Hyperdulia? Resp. Aff. a rigore loquendo, sic nimirum ut submissio honorativa tendat ad Christum, primario verò ad humanitatem, deni-

7. Sicut corpus, adoratio homine ob excellentias anime, coadoretur.

8. Explicatur locus Damasceni.

9. An & quaeritur adoratio Verbi necdum incarnati, & ejusdem jam incarnati distinguantur.

10. Humanitas Christi non potest solitariè aut principaliter adorari latriam.

10. Potest sic considerata licitè adorari hyperdulia.

11. Dicta Conciliorum contra Nestorium procedentium non obviare, ostenditur.

12. Immo ipse Christus ob excellentias humanitatis possit in rigore adori-

viri juxta
modum
præmissum.

denique creata humanitatis excellentia sit ratio motiva: cum enim in Christo istiusmodi excellentia verè sit, ipseque propter illam queat laudari & æstimari, cur non honorari & adorari? Ita Scotus, Lessius, Tannerus, Arriaga & plures alii contra Lugo & à fortiori contra Vasquez, & alios.

13.

Dices I. Divina excellentia videtur exigere, ut persona Christi semper adoretur latrâ: sicut rex debet coli honore regio, etsi simul sit dux & comes: & generatim adorare aliquem, & non ob summam dignitatem quam habet, est ei quodammodo iniuriosum. Confirmatur ex Lugo: quia aliis hoc ipso quasi significarem, alterum non distare tantum à nobis, quantum distat; cum adoratio sit signum distantie inter nos & rem adoratam. Resp. in primis totum argumentum cessare, si hyperdulia jungatur latræ: cum etiam reges ducant sibi honori, quod titulo regio annumerentur tituli inferiores. Deinde supponendo quòd licite separetur hyperdulia à latrâ, Resp. Neg. Ass. Ad simile dico, quòd etsi reges terreni facillè contemni se putent, si non exhibeatur eis honor maximus, quo sunt digni, eò quòd in deferendis & querendis politicis honoribus mundus plus æquo exorbitet, facillèque putent homines, honorantem existimare, quòd non sint ampliori honore digni; verè tamen non fieret eis injuria, casu quo exhibitio supremi honoris non esset in præcepto. Nec est, cur rationabiliter talem honorem equidem indebitum ægrè ferrent homines, si sciant alioquin honorantem habere debitam estimationem de is quos honorat. Quod potissimum habet locum in Christo, qui scrutatur renes & corda. Adde quòd extra materiam adorationis non semper à conditione excellentiori alterum laudemus: sed sæpè à conditionibus non summis; quid ni ergo ob has honorare vel adorare liceat?

Sive hyperdulia jungatur latræ.

Sive non.

Adoratio non est signum, deesse in altero majorem excellentiã eã, quam hic & nunc adorans se. statur.

14.

An Christus posset rogari, ut oret pro nobis.

Dices II. Ergo similiter Christus quæ homo poterit rogari, ut oret pro nobis. Resp. transeat totum: cum enim equidem verè pro nobis oret seu interpellat; cur rogari non possit, ut id faciat? Non solet tamen Ecclesia sic orare, sed dicere Christo, Mi-

serere nobis: tum ne detur cuiquam occasio cogitandi aliquid Christo indignum contra ejus divinitatem: tum ut Christo principalem honorem tribuat, significetque ipsum nos tantum rogare, sed etiam ut Deum posse dare quod petitur. Prout etiam non consuevit Christum adorare, nisi Latrâ seu honore divino. Prout denique ne ipsam quidem humanitatem solitariè confideratam consuevit interpellare, ut oret pro nobis: quod tamen cur ex natura rei foret illicitum, minime apparet.

QUESTIO II.

De Cultu & Invocatione Sanctorum.

Dico I. Sancti sive angeli sive homines, potissimum in cælo regnantes colendi & venerandi sunt. Est de fide contra Lutheranos, Calvinistas & ceteros hujus temporis ac quosdam antiquiores Hæreticos, definitum in VII. Synodo act. 7. & novissime in Tridentino sess. 25. in Decreto de Invocatione, Veneratione & Reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus. Patet etiam ex perpetuo usu Fidelium, ac Traditione Ecclesiæ. Quæ sufficienter constat, tum ex calumniis Hæreticorum & Gentilium, qui ab exordio Ecclesiæ Catholicos infestant, quòd Martyres & alios Sanctos pro Diis colerent; ut videre est apud Bellarminum To. 1. l. 1. de Sanctorum beatitud. c. 13. tum ex templis, votis, peregrinationibus, invocationibus, aliisque in Sanctorum honorem omni tempore à Fidelibus fieri solitis: tum ex unanimi consensu Patrum, jam inde à temporibus Apostolorum, ut videre est apud Bellarminum sup. Nobis sufficiat Augustinus Serm. 25. de Sanctis dicens: *Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provoluitis adorat multitudo gentium.* Et in Psal. 96. Ethnicis objicientibus, quòd Christiani colerent Angelos, respondet: *Vitam & vos ipsos colere velletis! facile enim ab ipsis discretis, non illos colere, id est, non colere ut Deos, sed ut Sanctos.* Quæ responsio optimè retundit calumnias Hæreticorum nostri temporis.

Accedit auctoritas Scripturæ: nam Angelos adoravit Abraham Gen. 18. Eisdem adoravit Loth Gen. 19. Similiter Josue adoravit Angelum Josue 5. Deinde etiam viri sancti & Prophætæ fuerunt in vita ob hanc ipsam excellentiã ab hominibus adorati. Sic Abdias adoravit Eliam 3. Regum 18. Filii Prophetarum Elizeum 4. Regum 2. Nabuchodonosor Daniele tamquam virum Deo plentam Dan 2.

Accedunt innumera miracula apud Scriptores passim obvia, quibus cultum Sanctorum sibi esse gratum Deus testatum reliquit, benefaciendo cultoribus, calitibus pun-

niendo contemptores Sanctorum.

Et ratio manifesta

Accedit denique ratio: quia Sanctis inest dignitas & excellentia longè major quàm nobis; eaque non humana & politica, sed supernaturalis: ergo ratione illius sunt colendi & adorandi, & quidem cultu majori, quàm debeatur divitiis, sapientiæ, dignitatibus hujus sæculi, aliisque excellentiis inferioribus, ut per se patet.

17. Cur Mardocheus noluerit adorare Aman, & quàm id non sicut Sæcularis, meriti ostenditur.

Dices I. *Esther 3.* Mardocheus recusavit adorare Aman, quia (inquit ipse Mardocheus *cap. 13.*) *timui, ne honorem Dei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.* Resp. Aman verosimiliter voluisse cultu latræ instar Divorum adorari, eò usque ascendente incredibili illius ambitione, quantumvis rex in particulari talem cultum non præscripsisset. Quod verba citata Mardochei satis indicant. Sicque communiter ab Hebræis fuisse intellectum notat noster *Lyranus*. Quòd si Hæretici contendunt de alio cultu hic esse sermonem, æquale sibi præjudicium facient: quandoquidem tunc improbari videretur hoc exemplo, non cultus Sanctorum, sed civilis, quem suis Principibus exhibendum esse etiam ipsi docent. Neque illum improbat Mardocheus, dum ordinariè deferatur. Immo eodem *c. 13.* dicit: *Libenter pro salute Israel etiam vestigia pedum ejus desolari paratus essem.* Eundem etiam cultum ex ordinatione Regis Mardocheo exhibitum ipse non recusavit. Plures alii censent Aman petivisse reverentiam exteriori, consuetudine Judæorum ordinariè soli Deo exhiberi consuetam, scilicet gratulationem; quam cum Judæorù scandalo noluit Mardocheus exhibere, ideoque *cap. 3.* de hoc interrogatus respondit, *se esse Judæum.* Quòd si quis instet, ipsum Mardocheum postea permisisse sibi similem exteriori reverentiam exhiberi, Responderi posset, permisisse sibi exhiberi, non à Judæis, sed à subditis Assueri. Adde, Mardocheum fortasse etiam civilem reverentiam noluisse Aman exhibere, vel quia à Deo impellebatur, ut sic hominem superbissimum mortificaret; vel quia judicabat se meritò tantam reverentiam negare homini minime merito, & suæ gentis capitali inimico.

18. Cur Petrus noluerit adorari à Cornelio.

Dices II. Petrus noluit adorari à Cornelio *Act. 10.* nec Angelus permisit se adorari à Joanne *Apo. 19.* Ad I. Respondet *Hieronymus à contra Vigilantium, Lorinus & alii*, Cornelium voluisse Petrum adorare tamquam Deum quemdam, saltem minorem: prout *Act. 14.* Lycaones referuntur voluisse sacrificare Paulo & Barnabæ velut Mercurio & Jovi. Sed quia Cornelius in notitia unius Dei rectè instructus, fabulas illas Deorum gentilium cum idololatria abjecerat, rectius respondetur, Petrum non redarguisse factum Cornelii in substantia, sed cum is adorando procidisset ad pedes,

Petrum ex modestia, civilitate & humilitate tam effusum honorem reculasse, ac ne pergeret, Cornelium manuevasse.

Item Angelus à Joanne.

Similiter Angelus ex modestia noluit tantum sibi honorem deferri à Joanne, ut ostèderet, tum excellentiam naturæ humanæ à Verbo assumptæ in Christo, tum excellentiam Apostolici muneris in Joanne. Alioquin alibi Angeli in veteri Testamento talem cultum admittente leguntur, immo exegisse *Josep. 5.* Nisi quis malit dicere cum Nonnullis post *Augustinum quest. 61. in Gen.* Joannem ex errore facti, quo putabat esse Deum qui apparebat, voluisse exhibere cultum latræ, ideoque fuisse ab Angelo prohibitum. Quod non faveret Hæreticis. Qui sanè gravem impingunt injuriam tanto Apostolo, si (quod contendunt, ut saltem speciem habeat objectio) reprehensus fuerit ab Angelo ob tentatum cultum dulciæ; quasi juris divini (quo id foret prohibitum) fuerit ignarus. Graviorem præterea impingunt injuriam per hoc, quòd consequenter exculare nequeant à gravi culpa eundem Apostolum, qui non obstante Angeli prohibitione adhuc postea attentaverit eundem adorare *Apo. 22.*

19. Apostolus ad Coloss. 2. arguit cultum quemdam superstitiosum Angelorum tamquam Deorum mediorum.

Dices III. *Ad Coloss. 2.* prohibetur cultus Angelorum ab Apostolo dicente: *Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum &c.* Resp. cum omnibus Patribus & Catholicis expositoribus ibi Apostolum solum insectari fictam humilitatem & superstitiosum cultum Angelorum, quos aliqui *Semijudæi & Semiplatonici* quosdam Deos Medios, & opifices ac gubernatores mundi putabant, & tamquam mediatores inter Deum & hominem excluso Christo stantebant, per quos accedendum sit ad Patrem, & non per Christum; sive quòd indignum ducerent majestate Unigeniti, quòd ipse ad Patrem nos duceret & reconciliaret, ut ait *Sasbanus*, addens Apostolum notare scholam *Simonis Magi*, qui inter Christianos primus docuit offerre per mediatores Angelos, quos hauserat ex *Platonis Philosophia*: sive potius (ut *Ault A Lapide*) quòd Angelos Christo præponerent tamquam excellentiores, & proinde specialiter colendos occasione errandi desumpta ex *Cheritho* (qui Angelos Christo præposuit) & *Platonis*. Viguit autem hic error non solum Chonæ (quæ olim Colossæ) sed & *Laodiceæ*, quæ vicina est. Unde *Concilium Laodicense can. 35.* hunc errorem reprobat. Et *Theodoretus* refert eundem viguisse in *Phrygia & Pisidia*, id est, juxta Chonam & *Laodiceam*. Postea tamen superstitione reformatà versus fuit hic cultus in sincerissimum cultum Angelorum, inquit *A Lapide* in dictum locum Pauli.

Qui olim Colossæ & in locis vicinis viguit.

Dices IV. Nonnulli Patres dicunt nec Angelos nec homines, sed solum Deum adorandum. Resp. illos loqui de adoratione

latria, quæ sæpè nomine adorationis simpliciter intelligitur. Nos autem non Deos factos esse diximus sanctos Martyres, sed omni honore dignari consuevimus, ait Cyrillus lib 6. contra Julianum. Quem honorem illis deberi convincit auctoritas, & ratio manifesta. Latriam verò sive idololatriam Catholicis per calumniam meram impingunt inimici nostri, exemplo Julij Apostatae.

20.
Sancti cum Christo regnantes sunt invocandi.

Referuntur mendacia & contumelia Calvinii.

Dico II. Sancti sunt etiam invocandi: est que hoc licitum & Deo gratum. Est de fide contra Hæreticos hujus temporis & varios antiquiores. Immo Calvinus l. 3. Instit. cap. 20. §. 20. & seqq. Sanctorum invocationem exquisitis mendaciis & scommatibus infestatur. Quorum specimina jura bit videre, ne amplius scire Lector desideret, quo spiritu novus iste Pseudoapostolus cum suis asseclis ducatur. Non moror in consueto Catholicorum (quos Sophistas appellare solet) titulo, cui hic alium Impostorum adjungit. Doctrinam ipsam, usumque perpetuum Catholicorum vocat novitatem, superstitionem, horrendum sacrilegium, soliditatem, furorē, profanationem intercessionis Christi, natam ex diffidentia Christi &c. Cœtum ipsam Sanctorum, unde Catholici advocatos apud Deum & Christum sumunt, solivium appellat. Catholicos concludit §. 27. nihil Christo reliquū facere, qui pro nihilo ducunt ejus intercessionem, nisi accedant Georgius & Hypopolitus, aut similes larvæ. Nec mirabitur Lector hujusmodi Epitheta, qui legerit ipsum in libro de ratione reformande Ecclesie scribentem: Omitto Dominicum, & similes carnifices: omitto Medardum, & similes bestias. Præterea cit. c. 20. §. 22. Singuli (loquitur de Catholicis) peculiatres sibi Divos aserverunt, in quorum non secus atque tutelarium Deorum fides se contulerunt. Neque modo, quod olim Israeli exprobrabat Propheta, secundum urbium numerum dii sunt erecti, sed secundum capitum multitudinem; quasi verò Catholici sanctos habeant seu colant velut Deos quosdā Penates, vel Genios Lares. His prælibatis, fides Catholica.

21.
Invocationem SS. Angelorum tradit Scriptura.

Quemadmodum uti liter & contra Christi injuriam invocantur sancti vivi, juxta Scripturam; sic & sancti mortui.

Probat I. ex Scriptura Gen. 48. ubi Jacob benedicens filiis Joseph, ait: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedice queris istis, Zacharias cap. 1. 2. & 3. Et Daniel cap. 8. & 9. petunt illuminari ab Angelis, & impetrant. Præterea Angeli intercedunt apud Deum pro hominibus, offerunt Deo preces nostras, & varia beneficia conferunt, ut patet ex libro Tobie, Zachar. 1. Apoc. 5. & 8. & aliis locis: ergo pro obtinendis beneficiis possunt invocari.

Probat II. quia licitum est orare & invocare Sanctos adhuc in terris degentes, ut patet ex Job ultimo, ubi ipse Deus mittit amicos Job ad servum suum Job, ut oret pro iis. Et Apostolus in utraque ad Thesalonicenses ait: Fratres orate pro vobis. Et alibi passim petit orationes fidelium: ergo etiam licitum est invocare Sanctos in cælo

regnantes, dicendo v.g. Petre & Paulè orate pro nobis. Nam (ut Hieronymus libro Contra Vigilantium) & Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti; quanto magis post coronas, victorias & triumphos?

Ex quo evidens est contra Hæreticorum ordinariū improprium, non esse signum diffidentia, nec injuriosum Christo principali advocato & mediatori, quòd Sancti in cælo invocentur tamquam secundarii advocati & mediatores Christo subordinati; alioquin enim pariter signum diffidentia, & Christo injuriosum foret, quòd invocentur adhuc nobiscum degentes. Unde splendide mentitur Calvinus sup. §. 21. dicens Papistas velle moliri per intercessionem Sanctorum, ut abducamur à Christo, eaque oblectari, eò quòd anxietate laborent, perinde ac si hic Christus deficeret, aut nimium severus foret. Sanè sicut nihil horum subest, dum confugiunt etiam Calvinistæ ad intercessionem Sanctorum hic degentium, sic nec subest, dum Catholici confugiunt ad intercessionem Sanctorum in cælis regnantium. Utrobique enim verum manet, quòd ipse Calvinus sup. §. 19. etiam agens de Sanctis hic viventibus, scribit: Ita unus statuitur mediator Christus, cujus intercessione propitius & exorabilis nobis reddatur Pater. Quamquam interim & sua Sanctis intercessionem relinquuntur . . . sed tales, quæ ab unica illa dependant: tantum abest, ut delibent ex ea quidpiam. Ridiculum quoque est, & pari modo facit contra invocationem viventium, quòd arguit Calvinus sup. §. 27. ex hoc quòd Scriptura in Dei cultu hoc nobis summum caput commendat, ut eum invocemus, non sine manifesto sacrilegio orationem ad alios dirigi. Nec minus ridiculum quòd in confirmationem addit illud Psal. 43. Si expandimus manus nostras ad Deum alienum, nonne Deus requirit ista? quasi verò invocationes dirigantur ad Sanctos vivos vel mortuos tamquam ad Deum alium.

Probat III. ex innumeris miraculis factis ab initio Ecclesie usque modo ad invocationem Deiparæ & Sanctorum: quibus historia & Scripta Patrum plena sunt. Immo in hujus particularis articuli confirmationem directè multa fecit Deus miracula per S. Bernardum, ut refertur in vita ipsius l. 3. c. 6.

Probat IV. Ex unânimo consensu Fidelium, & perpetua Ecclesie traditione, quam exhibent Scripta Patrum unanimiter, quos per omnia sæcula à temporibus Apostolorum Nonnulli deducunt.

Accedunt Concilia, Chalcedonense (quòd etiam Hæretici recipiunt) Act. 11. ubi Patres unâ voce alloquuntur S. Flavianum paulò antè pro fide interemptum: Flavianus post mortem vivit, martyr pro nobis oret. Et in VI. Synodo generali c. 7. ex Canonibus recens editis

21. Quod si fuerit, etiam si non sit, etiam si non sit, etiam si non sit.

22. Accidit miracula.

23. Quod si fuerit, etiam si non sit, etiam si non sit, etiam si non sit.

24. Concilia.

edjitis. (ut citat Bellarm. l. 1. de Sanct. beatitud. c. 19.) dicitur: Solo Deo creatore adorato, invocet Christianus Sanctus, ut pro se intercedere apud Majestatem divinam dignentur. Et in VII. Synodo act. 6. in fine dicitur: Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatę Deiparę, item SS. Angelorum, omniumque Sanctorum. Plura antiqua Concilia citat Bellarminus sup. c. 19. quibus adde Tridentinum in Decreto sup. cit.

Denique probatur: quia Sancti in cælo possunt nos suis precibus juvare, idque multo magis, quam dum viverent in terris; ergo licite & utiliter invocantur.

Dices Sancti non intelligunt preces nostras. Nam (ut arguit Calvinus l. 3. Instit. c. 20. §. 24.) quis eorumque longas illis esse aures revelavit, quę ad voces nostras porrigantur? Resp. vel hoc est necessarium ad recte & utiliter invocandum Sanctos; & sic ex experientia, Ecclesię fide, & aliis fundamentis, ex quibus manifeste convincitur invocationis utilitas, etiam manifestum est, Sanctos audire preces nostras: vel id non est necessarium (prout simpliciter non esse, quidam contendunt) & tunc frustra fit ejusmodi argumentum ad convellendam invocationem Sanctorum. Quod ad rem attinet, saltem decentissimum est, ideoque omnibus Fidelibus persuasum, quod Sancti intelligant preces ad se suas. Nec mirum, quod revelante Deo hoc discant, sive in Verbo, sive extra Verbum; cum etiam Sanctis adhuc in vita degentibus frequenter Deus absentia, immo eorum secreta manifestet. Maxime cum ad statum beatitudinis non modicum pertineat, quod Beati in cælo sciant, a quibus in terra invocentur. Dicit autem Gregorius l. 2. Moral. 2. Quid de his que scienda sunt nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Neque ad hoc animę beatę indigent longis auribus, ut asinine arguit Calvinus sup. nam aures corporales non habent animę Sanctorum. Et quamvis haberent, non indigerent: in cælo enim erunt, & spiritualiter audient sive intelligent, sicut Angeli Dei in cælo, quos intelligere preces nostras, easque Deo offerre, patet ex *Tobię* 12. Quando orabas (loquitur Angelus) cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino. Idem patet ex *Apoc.* 8. Et *Luce* 15. dicitur: Gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente. Specialiter autem de hominibus colligitur ex *Apoc.* 5. ubi dicitur: Viginti quatuor seniores (per quos intelliguntur Sancti, qui tunc erant in gloria) ceciderunt coram Agno habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quę sunt orationes Sanctorum. Sanę non longioribus ibi auribus indigent Sancti, quam Saulus, qui in terra convertendus audire potuit vocem Christi, in cælo juxta Calvinum existentis. Prout & potuit Stephanus lapidandus videre Jesum a dextris virtutis Dei in cælo. Cum itaque

clarissimum sit, Deo id esse facile, anne sapientis est, prætacto titulo arguere Sanctorum invocationem ab Ecclesia semper probatam, & non potius ex hoc inferre, quod Deus non omitat conferre sanctis notitiam utili invocationi oportunam?

Dices II. Mortui nihil noverunt amplius, *Ecles.* 9. Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos, *Isaia* 63. Resp. Ecclesiasten videri loqui in persona impiorum, ut indicat contextus, & id quod subditur: Nec habent ultra mercedem. Deinde etsi loqueretur ex propria sententia, equidem certo certius est, etiam ipsis Hereticis, mortuos saltem aliquid intelligere seu cognoscere.

Itaque sensus erit, quod naturaliter non cognoscant aut experiantur, quę agunt viventes, sicut experiebantur dum viverent: adeoque quod tempore Ecclesiastę sive veteris Testamenti, quando necdum erat propalata via Sanctorum, neque datus ingressus in gloriam cęlestem, Sancti adhuc in limbo detenti non scirent lege ordinaria, quę apud homines gerebantur. Quod proinde non recte applicatur Sanctis in cælo jam Deum intuentibus.

Similiter potest intelligi locus *Isaię* (qui ipso *Calvino* teste Hereticis non faveat) quod videlicet Abraham & Jacob naturaliter ignorarent suos posteros viventes, dum adhuc detinerentur in limbo. Ideoque in veteri Testamento erat quidem in usu invocare sanctos Angelos, utpote beatos; non tamen sanctos homines mortuos, sed Deum per ipsorum merita; ut nec modò solent animę in purgatorio invocari, etsi pro nobis in generali orent. Sicut etiam patres in limbo orabant in genere pro necessitatibus suorum; prout de *Jeremia* Propheta testatur *Onias* 2. *Machab* 15. Hic est qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate Dei. Aliter cum *Hieronymo* dici potest, Abrahamum & Jacob nescivisse posteros, id est, non agnovisse pro filiis, adeoque neglexisse, quia a Deo suo recesserant.

Dices III. Deus ipse est paratissimus nos audire. Resp. hoc non obstante Apostolus invocat Sanctos adhuc secum in terris degentes; & ipse Deus mittit amicos *Job* ad ipsum *Job*. Dico itaque Deum esse quidem paratissimum nos audire, dummodo recte dispositi, convenientique modo & ordine petamus. Quid ni ergo timentes nostrę indispositioni & defectui conditionum validę orationis, recte confugiamus ad illos quos esse novimus charissimos Dei amicos ac familiares, quorum proinde desideria plurimum valeant apud Regem cęlestem, & potentia sint supplere inefficaciam precum nostrarum? Sicut etiam in humanis recte impenditur amici intimi regis supplicatio, quò nostra certius exaudiatur. In hoc autem nulla diffidentia de bonitate, liberalitate, vel potentia Dei involvitur. Adde quod

25. Quo sensu sapiens dicit mortuos nil nosse.

Quo sensu Isaias dicit Abraham & Jacob nescisse posteros suos;

26. Cur invocentur Sancti, cum Deus sit ad nos exaudiendum paratissimus.

Et ratio.

24. Sancti in cælo audiunt preces ad se suas.

Accidit miracula.

Vsu & dicitur per una Eccl.

De christi concilio.

quod dum Sancti invocantur, etiam rogetur Deus, à quo per merita Christi & Sanctorum speramus beneficia impetrare; sicut utique ab indigente beneficio rogatur rex, quando nomine indigentis apud regem interpellat amicus familiaris.

27.
B. Virgini debetur cultus hyperdulia, non latria.

Dico III. Si ullis Sanctis debeatur cultus (quod jam contra Hæreticos ostendimus) evidentissimum est, deberi B. Virgini omnium Sanctorum excellentissimam: & quidem sicut ceteris longè in sanctitate præminet (ut *disp. seq. q. 1. s. 2.* ostenditur) sic cultus ei major & excellentior debetur, qui hyperdulia dicitur. Præterea ob respectum ad Christum quem portavit & contigit, convenit ei veneratio; sicut spinæ coronæ & aliis reliquiis, quæ contigerunt corpus Christi. Denique ratione maternitatis Christi & Dei debetur ei hyperdulia singularis; cum infra Unionem hypostaticam sit ista dignitas materialiter maxima, cui tanta gratiarum plenitudo de congruo debeatur; non tamen cultus latriæ: quia illa perfectio non est increata vel divina. Notant autem Varii Deiparam nequidem latriam respectivâ esse adorandam, saltem practicè loquendo; ratione Christi conjuncti aut representati, secus quam res insensibiles: eò quod ipsi competat secundum se propria adoratio, non autem creaturæ insensibili: ideoque creatura rationalis solet se magis offerre per modum rei, quam per modum signi, ut loquitur *d. Bonav. d. 9. a. 1. q. 3. ad 4.*

28.
Sancti non beatificati possunt coli & invocari extra exhibitionem cultus publici.

Pro fine nota, Sanctos etiam non canonizatos posse privatim invocari & coli, appellari sancti, depingi. Similiter potest aliquis in die natali illorum peculiariter latari, & Deo vacare in ipsorum memoriam: non potest tamen eis exhiberi publicus cultus, ut decernitur *cap. 1. & 2. de Reliqu. & venerat. Sanct.* Dicitur autem publicus cultus, non quod exhibeatur coram aliis, sed quod nomine totius Ecclesiæ, & tamquam ab ea institutus exhibeatur, ut ex *Bellarmino l. 1. de Sanctis cap. 10.* notat *Sanchez To. 1. Summa lib. 2. cap. 43. n. 3.* Unde non potest in Litanis Ecclesiæ aut divino officio etiam privatim recitatio nominari aliquis non canonizatus, neque altare aut templum in titulum illius erigi, nec sacrificium in illius memoriam offerri, nec publicum de eo festum celebrari &c.

Cultus publicus quis esse censetur.

Q U Æ S T I O III.

De Cultu sacrarum Reliquiarum.

29.
Cultum SS. Reliquiarum post Nonnullos veteres respiciunt recentiores Hæretici.

CULTUM sacris Reliquiis primùm negasse referunt *Ennomius & Vigilantius*: quorum error tempore Constantini Copronymi ita invaluit, ut (teste *Suida*) sacrilegus ille Imperator sacras Reliquias conspurcari, & ubique deleri jufferit. Cujus vestigiis non segniter inhaerent *Calvinista*,

ut eorum horribilia facta in Belgio & Gallia demonstrant. His consentiunt *Lutherani* & reliqui huius temporis Hæretici, quatenus negant ullum religiosum cultum Reliquiis deberi. Sed veritas Catholica habet, eas esse venerandas.

Amplius tur Catholici.

Docti per Scripturas.

Probatur I. ex *Exodi 13.* ubi ossa Jacob & Joseph leguntur fuisse magno cum honore tractata & sepulta. Et *4. Regum 23.* sanctus rex Josias destructis sepulchris eruit ossa, ut super altare idolorum combusta illud contaminarent; sed invento sancti Prophetæ sepulchro illud reliquit intactum, prohibens ossa ipsius commoveri. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus Prophetæ qui veteras de Samaritis.

Probatur II. ex innumeris miraculis factis per Reliquias Sanctorum: quibus ostendit Deus se honorare Reliquias, & velle ut à nobis honorentur. *4. Regum 13.* mortuus resurrexit ex contactu ossium *Elisei Math. 9.* Emorroissa ex fiduciali tactu fimbriæ vestis Christi sanata est. *Act. 19.* sudaria & femicinetia Pauli languores curarunt, & spiritus malos abegerunt. Immo *Act. 5.* umbra Petri liberabat infirmos. *Augustinus 22. de civit. c. 8.* testatur tot miracula per reliquias S. Stephani esse edita, ut illis enarrandis necesse foret multos libros scribere. Idem constat ex omnium ferè Nationum & ætatum scriptoribus. His accedunt miracula, quæ à Deo fiunt circa ipsas reliquias; ut quod subinde struuntur per longissimum tempus incorrump-ta, ac suavè olentia Sanctorum corpora: quod Deus latentia subinde revelet, ut ab hominibus honorentur; prout testatur *Ambrosius* sibi divinitus revelatum esse locum, in quo jacebant corpora SS. Gervasii & Protasii. Similia referunt Scriptores.

30.

Et innumeris miraculis factis per Reliquias Sanctorum.

relata.

Probatur III. ex auctoritate & traditione Ecclesiæ quæ constat: tum ex *Nicæno II. Per tractat. act. 7. & ibidem act. 3.* Reliquiæ vocantur salutares fontes, quibus Deus hominibus beneficia præstet: & ex *Tridentino sess. 25. in Decreto de invocat. Sanct.* Tum ex honorificis reliquiarum translationibus factis ab initio nascentis Ecclesiæ, ut videri potest apud *Bellarminum l. 2. cap. 3. & Suarez disp. 55. sect. 1.* Tum ex erectione altarium cum impositione reliquiarum, & earundem de-latione in processionibus. Tum ex unanimi consensu Patrum, quorum evidentissima testimonia in magna copia videri possunt apud *Bellarminum sup.* Nobis sufficiant verba *Basilii* in illud *ps. 115.* Pretiosa in conspectu Domini &c. Scribens: In lege veteri morticina habentur abominationi; nunc contra si nros cupiam irrogatur pro Christi nomine, pretiosa censentur reliquie ejus: tum si quis tangeret cadaver immundus erat, nunc martyris ossa quisquis atigerit, ob gratiam corpori insidentem sit quodammodo sanctificationis particeps. Tum ex perpetuo usu Fidelium, qui Sanctorum reliquias

31.

Per tractat. act. 7. & ibidem act. 3. Reliquiæ vocantur salutares fontes, quibus Deus hominibus beneficia præstet: & ex Tridentino sess. 25. in Decreto de invocat. Sanct.

Vetus sect. 1. Tum ex erectione altarium cum impositione reliquiarum, & earundem de-latione in processionibus.

Patrum consensu.

Et perpetuo usu Fidelium, qui Sanctorum reliquias

quias semper in magna veneratione habuerunt, eas variè exornarunt, ad eandem peregrinationes instituerunt &c. ut ex Patribus & Scrip̄toribus etiam vetustissimis constat.

Probatur IV. ratione: quia corpora Sanctorum fuerunt organa animæ ad opera pietatis, fuerunt organa Spiritus sancti ad miracula, & mundo conferenda beneficia, erunt consortia beatitudinis. Denique sunt aliquid maxime spectans ad Sanctos. Quare si res quascumque spectantes ad illum, quem singulariter reveremur, solemus reverenter tractare: absurdum sane videri debet, id denegare rebus spectantibus ad Deum vel Sanctos, prout sunt præcipue corpora Sanctorum, deinde etiam vestimenta & alia quæ ipsorum fuerunt. Confirmatur: quia (ut patet ex Apostolo ad Heb. 9.) in tabernaculo primo, seu sancto sanctorum in arca fœderis pretiosissima sollicitè custodiebantur certa reliquiæ, scilicet urna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testamenti: quid minus autem habent ossa Sanctorum, instrumenta passionis sanguine martyrum tincta &c.

Notandum autem ex scriptis vetustissimorum Patrum constare, etiam ipsorum tempore, adeoque ab exordio nascentis Ecclesiæ, non solum integra Sanctorum corpora seu cadavera (quæ principaliter nomine Reliquiarum cententur, velut quæ remanserunt de ipsis Sanctis apud nos) in omnigena veneratione fuisse habita, sed etiam exiguos pulveres, aut ossium particulas, capillos, sanguinis guttas &c. Audi Nazianzenum Orat. in Eusebio 1. in Iulian. paulo ante med. de Martyribus dicente: Quibus preclari honores & festa consistunt, à quibus demones propelluntur & morbi curantur, quorum apparitiones & prædictiones, quorum vel sola corpora idem possunt quod anima sancta, sive manibus concretaentur, sive honorantur: quorum vel sole sanguinis gutta atque exigua passionis signa idem possunt quod corpora. Hac nos collis (redarguit S. Doctor Julianum Apostatam) sed contemnis &c. Immo & instrumenta passionis erant in veneratione. Unde lignum crucis per particulas sparsum est per universum orbem teste Cyrillo Terosolymitano Catech. 13. Ejusque particulam ferreo crucis signo, item annulo inclusam & ad collum appensam gestabat S. Macrina, ut in vita ejusdem refert Gregorius Nyssenus. Et de vinculis S. Petri Apostoli ait Ang. Serm. 29. de Sanctis: Advenit per annes Christi Ecclesiis auro pretiosus habetur ferrum illud pœnalarum vincularum. Vestimenta denique aut alia quæ Sancti attigerunt etiam in veneratione erant. Nam cathedram S. Jacobi Apostoli successores Episcopi Jerosolymitani permultum aestimant, teste Eusebio l. 7. Hist. Eccles. 15.

Prout etiam S. Antonius in pretio habuit tunicam S. Pauli Eremitæ, & ipsius S. Antonii pallium S. Athanasius. Immo pulvis collectus de sepulchro martyrum promunerè & tamquam res magni pretii accipiebatur, teste Nysseno Orat. de S. Theodoro. Atque (ut refert Aug. 22. de Civit. 8.) Hesperius acceperat ab amico suo terram sanctam de Ierosolymis allatam, ubi sepulchrum Christi die tertiæ resurrexit, eamque suspenderat in cubiculo, ne quid mali ipse pateretur.

Constat etiam ex tota antiquitate evidenter Sanctorum reliquiis similem cultum & venerationem fuisse exhibitam, qualis modò exhibetur. Custodiebantur enim corpora Sanctorum sollicitè in thecis seu arcibus pretiosis, etiam aureis & argenteis; transferebantur honorifice cum processionibus, populique miro ac devoto confluxu, cum hymnis & canticis. Præterea Fideles ornabant reliquias fertis & floribus, cereos etiam fulgente sole coram eis accendebant, venerabantur easdem quotidianis hymnis & orationibus, offerebant & suspendebant in signum beneficii aut voti donaria etiam ex auro & argento, instituebant peregrinationes ad easdem etiam ex voto, osculabantur, amplexabantur, genuflexi aut cernui eas venerabantur, sudaria feretris aut thecis ipsive reliquiis admovebant, interdum non sine miraculosa sanatione cœcitatibus aliorumve defectuum.

Nihilominus falsissimum est, quod Hæretici Catholicis solent impingere, eos nimium reliquias invocare, aut divino cultu adorare: nemo enim Catholicus id facit, sed simpliciter reliquias veneratur velut sacra pignora hominum sanctorum cum Christo regnantium: & in ipsis reliquiis, aut (si simul cum ipsis Sanctis apprehendantur) cum reliquiis adorat ipsos Sanctos cultu dulci, & Sanctos invocat, non autem reliquias, quæ velut res inanimatæ nec preces intelligere, nec apud Deum possunt intercedere.

Objicitur I. Christus Luca 11. dixit Phariseis: *Vae vobis qui edificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Proficite, restificamini, quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem edificatis eorum sepulchra.* Eadem reprehensio refertur Matth. 23. Resp. perperam hinc Hæreticos redarguere cultum reliquiarum: cum satis constet nec lege naturæ, nec Moysaicâ fuisse Judæis prohibitum edificare aliis sepulchra, sed potius laude dignum. Unde reprehendit Christus Phariseos, quòd per hypocrisis, ut virtutem ostentent, ædificant & orant sepulchra Prophetarum. Quòd autem hoc agendo dicantur restificari, se contentare illorum occisioni, respondent quidam Pharizæos id non fuisse restificatos per ædificationem sepulchrorum, sed per

34. Similis planè cultus olim SS. reliquiis exhibitur, qui modò.

35. Calumnia hæreticorum resunduntur.

36. Reprehensio Phariseorum sepulchra Prophetarum ædificantium non savor Hæreticis.

32. At denique per rationem,

33.

Ab antiquo in veneratione habitum suum non solum intacta SS. corpora, sed & exigua particula, capilli, sanguinis gutta, instrumenta passionis, vestimenta &c.

31. et traditum est ecclesiæ, ut conciliis,

etiam

etiam

etiam

per alia facta. Verum omnino videtur Christus etiam intendere, quod hoc ipsum testificarentur edificando sepulchra. Id autem sic est intelligendum, quod cum Pharisaei eadem facere molerentur contra Christum & Apostolos, quae ipsorum majores fecerant contra Prophetas, ideo illa sepulchrorum edificatio secundum morale & in ratione fundatum iudicium merito posset videri ab illis fieri, non in deestimationem caedis, sed in ejusdem memoriam & approbationem, ac velut in applausum factorum, quasi fortiter gestorum ab eis, quos agnoscebant pro suis patribus, aut certe in factorum complementum, sicut ministri solent sepelire, quos eorum domini inique interficiunt: atque ita non formaliter, sed interpretatione quadam consentiebant credi Prophetarum. Haec expositio videtur conformior textui & communi interpretationi sanctorum Patrum; quorum nemo sic explicat, ut errori Haereticorum vel leviter faveat.

37. Objicitur II. Deus abscondit corpus Moyfi Deuteron. ult. idque juxta Patres ne adoraretur: & propterea in Canonica Juda dicitur diabolus altercatus cum Michaele de Moyfi corpore. Resp. fuisse occultatum, ne adoraretur tamquam idolum; cum populus Israeliticus nimis esset ad idololatriam proclivis. Quae proclivitas non est in populo Christiano; a quo praeterea Doctorem & Pastorem instructio satis removet idololatriae periculum. Ratio autem cur hoc periculum potius foret in Israelitis circa Moysen mortuum, quam circa viventem, est, quod ipse dum viveret, jugiter iis ingereret unum Deum, cujus ipse esset servus. Post mortem vero recordati mirabilium quae fecerat, facile fuissent prolapsi in cultum idololatricum defuncti seu corporis. Sicut serpentem aneum Moysae mortuo demum colere coeperunt, 4. Reg. 18. Immo & ipsum Moysen tandem pro Deo habuerunt illae nationes, quae in Arabia Petraea, Robom & Edom appellata, habitabant, teste Epiphano Haer. 55.

38. Objicitur III. Canon 34. Concilii Eliberitani; Cereos per diem placuit in coemeterio non incendi; inquietandi enim spiritus Sanctorum non sunt. Resp. Concilium (quamquam non sit tantae auctoritatis) justè id prohibuisse tunc temporis, quo Christiani adhuc passim debebant inter Gentiles, qui solebant animas defunctorum inquietare, id est accensis cereis aliisque superstitionis modis evocare: sive solebant luminaria accendere circa sepulchra, existimantes defunctos inde juvari vel illuminari: adeoque periculum erat, ne Christiani in easdem superstitiones inciderent. Et apparenter hoc sensu non sano à pluribus id fiebat, quod veluti Sanctorum spiritibus displicens, merito illos inquietare dicitur: sicut dum quis de

mortuis malè loquitur, dicere solemus: Si namus mortuos quiescere. Vide Baronium ad annum 351. Alii existimant id fuisse prohibitum, quia fiebat nimio concursu & strepitu, sic ut spiritus sanctorum, scilicet Clericorum, quibus sepulchrorum custodia erat commissa, inquietarentur in sua devotione. Alii denique intelligunt Spiritus sanctorum, id est Christianorum, quorum plures ex praxi aliquorum praefata ac superstitioni pro tunc exposita inquietabantur & offendebantur.

Objici denique solet auctoritas Hieronymi l. 6. contra Vigilantium, quasi ibi non probet ad sepulchra martyrum cereos accendi. Sed mens S. Doctoris est aperta. Cum enim Vigilantius per sarcinum objecisset Hieronymo, Catholicos magnum honorem Sanctis deferre, quos putant de vilissimis cereolis illustrari, respondet Hieronymus: Confiteor ze-lum habent, sed non secundum scientiam, si qui sint, qui hac opinione cereos accendunt. At si sana fide & intentione istud fiat, Hieronymus adeo non improbat, ut Epist. ad Riparium hunc usum adferat in confirmationem cultus Sanctorum. Immo eundem ipso libro contra Vigilantium dicit esse recipiendum: nam (inquit) & absque martyrum reliquiis per totas Orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole insitante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum letitiae demonstrandum. Adde, & in signum, quod Christus ejusque evangelium sit vera lux, quae illuminat mundum. Itaque Gentilium superstitione fugata rectè accendimus coram Sanctorum Reliquiis lumina in signum nostrae letitiae, & congratulationis, ipsiusque triumphi & gloriae vitaeque sempiternae Sanctorum, non tamen eis in sacrificium offerimus; pariterque ad imitanda vestigia, spemque similem incitamus.

Fuitque mos accendendi de die lumina, non tantum letitiae, sed & religionis ergo, etiam apud Judaeos. Et quamvis à Gentilibus Ecclesia eum mutuasset, parum referret: cum indubiè Ecclesiae dicuerit, quae apud Gentes superstitionis cultu impie agerentur, eadem suo usu & institutione, sanctorumque ritu ad pietatem transferre, ut majori diaboli constumelia, quibus ipse colli-voluerit, Christus cum Sanctis ab omnibus honoraretur. Sic enim & Gentilium ferias superstitionibus cumulas in festa & celebritates Martyrum laudabiliter esse convertas, & idolorum templa in Ecclesiis, Deo in memoriam Sanctorum dicatas, esse commutata, rectè tradiderunt Gregorius Thaumaturgus & Theodoretus. Prouè etiam in verae religionis cultum coeperunt Christiani (quod olim superstitionis Gentiles consueverant) Ecclesias Martyrum ornare frondibus. Et ob hoc à Hieronymo laudatur Nepotianus Epist. 3. quod illas Ecclesias diversis floribus, arborum ramis, vitium-

Cur Deus occultatum voluerit Moyse corpus.

Explatur Concilium Eliberitanum statutus per diem in coemeterio accenderentur cerei.

39. Hieronymus non improbat, sed...
4. Quae de die...
Quae de die...
Quae de die...

tumque pampinis exornaret. Vide Baronium ad annum Christi 58.

Pro complemento hujus quaestionis notandum est non requiri approbationem ad reliquias privatim colendas, sed sufficere, quod ex testimonio fide digno alique signis prudenter judicentur esse verae reliquiae; & tunc etiam posse coli absolute ac sine conditione. Praeterea ad hoc non requiritur, ut sint alicujus Sancti canonizati, modo habeatur moralis certitudo, sive formetur prudens iudicium de illius sanctitate. Immo non desunt Auctores (quamvis alii contradicant) qui existimant, posse ad ornatum includi cruci expositae in altari reliquias non approbatas; eò quod tunc non videantur exponi venerationi, sed potius ipsa crux. Possunt etiam pie & licite gestari ad collum juxta Doctores, unanimiter, & communem usum fidelium ac piorum: quamquam Angelus V. Reliquiae contradicat ob c. Corpora, De Consecr. d. 1 & l. Si necdum 10. & L. Nemo 14. C. de Religiosis & sumptibus funerum. Verum ibi non est sermo de hujusmodi portatione reliquiarum, sed c. Corpora (quod est Concilii Provincialis Moguntini) prohibetur fieri translationem corporum Sanctorum sine licentia saltem Episcopi. Et L. Nemo requiritur licentia Augusti ad transferendum corpus humanum. Estque sermo utrobique de corpore tradito perpetuae sepulturae, arg. l. Si necdum cit.

Quod attinet reliquias novas aut noviter inventas alicujus Sancti, antequam illae exponantur publicae venerationi fidelium in Ecclesia aut altari, debent recognosci & approbari ab Episcopo adhibitis in consilium Theologis & aliis piis viris; in casu autem difficili aut occurrente quaestione gravior est expectanda sententia Concilii Provincialis. Sic decernit *Trid. sess. 25. in decreto de Relig. & invocat. Sancti*. Quod decretum juxta receptam doctrinam Rodriguez, Sanchez, Zypaei, Barbosa & aliorum passim (et si Nonnulli contradicant, & secus aliquando practicum sit, factum postea tolerante Sede Apostolica) intelligitur de reliquiis Sancti canonizati vel beatificati. Sicut enim jus novum congruatur cum antiquo Concilii Generalis Lateranensis (cui Tridentinum per nullam clausulam derogat) quod refertur cap. 2. de Relig. & venerat. Sancti, ubi exigitur approbatio summi Pontificis pro cultu reliquiarum denuò inventarum; ut nempe hoc loquatur de Sancto non canonizato, Tridentinum verò de canonizato; adeoque in Tridentino (quod caetero ibidem, ut nihil inconsulto Pontifici novum, aut in Ecclesia haecenus institutum decernatur) nil novi fuerit concessum Episcopis, sed tantum modificatio in approbatione ab eis servanda praescribitur. Nisi quis malit, Lateranense agere quoque de reliquiis canonizatorum, sed dubiis ac novi-

Herinc Sum. Theol. Pars IV.

ter inventis; Tridentinum verò etiam harum recognitionem committere Episcopis; adeoque modificare jus antiquum, ut Nonnulli volunt.

Reliquiae porrò debite approbatæ sunt absolute coli. Idque verum est, etiam si diversis in locis perhibeantur esse corpora, capita, aut similes reliquiae eorundem Sanctorum. Nam equidem qui eas veneratur, non errat in substantia, sed potius in singularitate materiae, putans esse hujus Sancti, cum verè sint alterius, etiam verè Sancti. Quod fieri non raro potest, sive quod diversis in locis verè non sint corpora integra, sed diversae tantum partes, sive quod diversi Sancti sint ejusdem nominis, sive quod reliquiae Sanctorum, quæ è cryptis Romanis accipiuntur, & quorum nomen ignoratur, imponatur nomen simile per Pontificem, ob quod vulgo baptizatae dicuntur, & facile tractu temporis nasci posset hujusmodi confusio praallegata.

Postremò observandum est Urbanum VIII. Anno 1625. die 13. Martii circa servos Dei nondum beatificatos vetuisse horum imagines cum laureolis aut radiis seu splendoribus, vel quodcumque aliud venerationem & cultum præ se ferens & indicans in oratoriis aut locis publicis seu privatis vel Ecclesiis apponi. Item ne ad horum sepulchra tabellæ atque imagines ex quacumque materia appendantur, scilicet stabiliter seu permanenter (ut postea idem Pontifex declaravit) neque lumina accendantur sine recognitione Ordinarii cum consilio Theologorum aliorumque piorum & doctorum virorum faciendâ, Sediq; Apostolicæ referendâ & probandâ, sine qua similiter inhibuit libros continentes eorundem gesta, miracula, revelationes, aliavè beneficia tanquam horum intercessionibus obtenta. Declarans tamen quod per superscripta præjudicare in aliquo non vult neque intendit iis, qui aut per communem Ecclesie consensum vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virosumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientiâ ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii coluntur. Et hinc quia auctoritate Ordinarii ac tolerantia Sedis Apostolicæ colebantur Reliquiae Martyrum Gorcomiensium, Sacra Congregatio per sententiam definitivam declaravit Anno 1648. 27. Martii eas contineri inter casus à præfato Urbani VIII. decreto exceptos. Quoad præxim verò advertendum est, an in hoc vel illo loco vigeat præfatum decretum, Quare consulendam esse propriae diocesis consuetudinem ab Ordinariis scitam & non reprobata, monet Bassus in Supplem. V. Reliquiae Sanctorum n. 10.

F Q U A E

40. Quid requiritur ad reliquias privatim colendas.

39. Hieronymus non inquitur ad reliquias privatim colendas.

Quare etiam ad id.

41. Quid ad colendas publicas.

Ecclesia vestigia superflua gentilitatis in verum Dei & Christianorum summa sunt.

42. Reliquia legitime approbata sunt absolute colenda, et si diversis in locis ejusdem nominis seu sancti existere perhibeantur.

43. Quia circa non beatificatos decretum Urbani VIII.

Q U Æ S T I O IV.

De Cultu Sacrarum imaginum.

44.
Licitus est
usus sacra-
rum imagi-
num, etiam
in Ecclesiis.

Prouis Eccle-
sia definit
& ab anti-
quo tradidit.

Allegantur
notabiles
historie de
imaginibus
Christi.

DICO I. Licitus est usus sacrarum imaginum; idque non tantum in locis privatis, sed etiam in publicis, presertim in templis. Est de fide contra antiquiores & recentiores Hæreticos: quamvis Calvinus permittat imagines in ædibus privatis ad historiam representationem, Lutherani iusuper ad ornatum templorum, & aliqui tempore VII. Synodi, ut habetur act. 6. in fine, ad excitandam memoriam exemplaris. Conclusio constat ex VII. Synodo, præsertim act. 7. & Tridentino sess. 25. in decreto de invoc. Sanct. & ex perpetuo usu Fidelium & traditione Ecclesiæ.

Prima pars insuper probatur ex facto Christi, qui faciei suæ imaginem pallio impressam misit Abgaro seu Abagaro regi Edeßæ, ut testantur Stephanus & Adrianus Pontifices, Damascenus & alii multi eamque se vidisse asserit Leo Lector in VII. Synodo act. 5. Eadem Synodus refert & approbat historiam de Christi crucifixi imagine à Nicodemo depictâ, quam cum Judæi lanceâ perforassent, exivit sanguis & aqua. Item historiam de ænea statua, quam Christo erexerat mulier à fluxu sanguinis liberata. De qua Eusebius (qui eam vidit) refert lib. 7. hist. c. 14. ad pedes statuæ inusitatam quamdam herbæ speciem nasci solitam, quæ ubi accrescendo ænei vestitus simbriam attigisset, morbi cuiuscumque medicandi vim haberet. Eadem servata fuit usque ad æmpera Juliani, qui eam dejecit, suamque ejus loco reposuit. Sed confestim ignis violentus de cælo delapsus statua Juliani circa pectus persecuit, caputque in terram dejecit, ut ex Nicephoro & Zozeno refert Baronius ad annum 362. Præterea est Christiana traditio (de qua Baronius ad annum Christi 34. sudarium à Berenice (aliâs Veronicâ) admotum faciei Domini sanguine & sputis aspersæ, ejusdem effigiem in se retinuisse; quod etiamnum Romæ asservatur. Denique (ut plura alia omittam) est antiqua & communis traditio (cujus meminerunt Nicephorus, Damascenus & D. Thomas) imagines Christi & Deiparæ fuisse à S. Luca depictas. Plurima Patrum testimonia citantur in VII. Synodo act. 4.

45.
Ad quid
deserviant
imaginum
usus.

Ratio est: quia quod pingantur vel sculptantur imagines sacræ, nil mali involvit, multum autem boni inde oritur: cum imagines renovent memoriam Christi & Sanctorum, excitentque frequenter ad bona desideria, sicut representationes malarum rerum excitant ad malum. Deinde sicut proponere vitam Christi aut Sanctorum impressam in libris nemo improbat, cur similiter non recte proponatur impressa in figuris? Nam (ut ait Gregorius Magnus l. 9. Epist. 9.)

quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Confirmatur: quia non inutiliter pinguntur hominum insigniorum imagines; cum eas depingi curent ipsi adversarii; quia hoc cedit in honorem ipsorum, & ab ipsis descendendum ac amicorum, estque cernentibus stimulus ad virtutem & imitationem: cur ergo inutile sit depingere imagines sacras?

Secundam Conclusionis partem negat specialiter Calvinus, sed quod putet primis quingentis annis non fuisse imagines in templis Christianorum. Sed gravissimè errat; ut patet ex actis Sylvestri & Constantini, multisque Patribus ac Historicis, quos vide apud Valquez disp. 105. cap. 1. & Bellarminum lib. 2. de Sanctis cap. 9. Sanè cum utilis sit imaginum usus ad excitandam memoriam Christi & Sanctorum desideria; ubi potius id quam in templis fieri congruit? Immo etiam si totâ retrò antiquitate id usitatum non fuisset (prout tamen usitatum fuisse est manifestum) quid vetaret, quò minus Ecclesia eadem semper auctoritate polleat idem noviter statueret velut expediens ad pietatem?

A Conclusionem nimis temere exceperunt Durandus & Abulensis imagines Dei & SS. Trinitatis. Quamvis enim nullatenus possit fieri imago representans Deum ut in se est; quod evidens ratio ex divinæ essentia spiritualitate desumpta demonstrat, & faterentur omnes Catholici cum Isaia cap. 40. Certissimè tamen fieri potest imago, quæ Deum sive Trinitatem representet tropicè seu emblematicè. Quod aperte supponit Tridentinum sup. dicens, *populum esse monendum, non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.* Accedit usus totius Ecclesiæ Romanæ. Ecclesia quoque Nolana jam à temporibus S. Patralini habebat imaginem SS. Trinitatis, in qua Christus in carne, vox Patris de cælo, & Spiritus sanctus instar columbæ erat depictus. Sub qua specie Spiritum sanctum antiquitus depingi solitum, Ecclesiâ probante patet ex VI. Synodo act. 5. Denique ipsa Scriptura per tropum Deo attribuit membra, quid ni similiter pictor? Præterea refert ipsa Deum sub specie visibili quandoque apparuisse; quid ni ergo sic possit representari à pictore? Sic enim etiam Christus per tropum & emblematicè representatur, dum depingitur in figura agni. Cujusmodi pictura seu representatio recipitur in VI. Synodo, et gestatur, & ad probandas sacras imagines adducit Adrianus Papa Episc. ad Tharasum, quæ lecta & probata sicut in VII. Synodo act. 2.

Idem omnino certum est de imaginibus Angelorum, quas approbat Synodus VII. Nec act. 2. & 5. & usus Ecclesiæ universalis ab antiquo approbavit; cum etiam fuerat positæ in Basilica Lateranensi à Sylvestro

& Constantino, ut ex actis eorundem constat, quæ authentica sunt, immo firmata auctoritate *Adriani Papæ in Epist. ad Constantinum & Irene*, quæ refertur & approbatur in *VII. Synodo generali act. 2.* Adde, quod in templo Salomonis fuerint imagines Angelorum, scilicet Cherubim. Denique Angeli sæpè apparuerunt in specie sensibili; quid ni ergo in simili specie exprimi possint emblematicè per pictorem? Pinguntur proinde in specie humana; in qua scilicet apparere solent. Pinguntur iuvenes, ut denotetur æterna & numquam marcescens vita. Cum aliis, ut significetur ipsos esse Dei ministros & nuntios, mandata celerrimè exequentes. Pinguntur denique, in vestimentis albis seu candidis ac splendidis, ut significetur innocentia, integritas & puritas naturalis, nec non gloria eorundem.

Objicitur I. illud *Exod. 20. Non facies tibi sculpsile, neque omnem similitudinem, quæ est in calo desuper, & quæ in terra deorsum &c.* Quod præceptum iteratur *Deuter. 5.* Resp. hoc esse ipsis Hæreticis æquè explicandum: quandoquidem *Exodi 25.* præceperit ipse Deus imagines Cherubim poni super arcam, & *Numer. 21.* fieri serpentem æneum, & *3. Regum 6. & 7.* alias imagines Cherubim, bouum, leonum &c. Immo ipsi Hæretici in ædibus suis habent imagines.

Dico itaque cum *Augustino* & aliis Deum verosimilius non absolute prohibuisse Judæis imagines, sed idola. Unde *ly sculpsile* Septuaginta verterunt, idolum. Quando autem dicitur: *neque omnem similitudinem*, supple tibi facies, ut sit alius Deus coram me. Nam subditur: *Non adorabis ea neque coles*, id est, ut *Septuaginta* expreslerunt, *non coles larvâ.* Et ratio subjungitur: *Ego sum Dominus*, scilicet solus, quod conjugendum est cum præcedentibus, ut fiat unum præceptum, ne sint plura quàm decem in Decalogo. Tamen *Vasquez* & quidam alii velint in veteri Testamento Deum præcepto ceremoniali (quod jam cessavit, adeoque Hæreticis prodessè nequit) prohibuisse Judæis ad idololatriciam nimè proclivibus omnes imagines, præsertim Dei, quæ essent factæ modo accommodato ad adorandum. Potius tamen Judæi omnes hujusmodi statuas sunt abominati excessu superstitionis, quàm ex vera legis intelligentia: nam (ut refertur) etiam imagines quæ erant tantùm ornamenta signorum bellicorum detestabantur tantquam illicitas.

Objicitur II. *Canon 26. Concilii Eliberitanæ: Placuit picturas in Ecclesia esse non debere ne quid colatur & adoratur, in parietibus depingatur.* Resp. Concilium fuisse provinciale novemdecim tantùm Episcoporum, & parvæ auctoritatis, nec approbatum ab Ecclesia. Deinde canon à quibusdam putatur suppositivus: ad quod stabilendum plure conjecturas adfert *Baronius ad annum 57.* Insuper

Herincx Sum. Theol. Pars IV.

facile explicari potest, quod supponat potius usum & cultum imaginum, quàm improbet; ut ex ratione quam allegat, colligitur. Unde prohibet solum, ne depingantur in parietibus Ecclesiæ, vel quia nimis facile sciantur, ut subinde monstrosæ appareant, adeoque nauseam potius quàm affectum venerationis pariant (quod etiam hodie in nonnullis picturis seu imaginibus sacris diversis in locis contingit) vel quia sciantibus adhuc tyrannis sæpè necessarium erat occultare sacras imagines; quod tunc fieri non potuisset, adeoque fuissent ludibrio Gentilium expositæ.

Objicitur III. *Epiphanius Epist. ad Joannem Ierosolymitanum*, ubi ait, se, cum invenisset velum pendere ante fores templi habens depictam imaginem quæsi Christi vel alterius Sancti, rupisse velum, ne penderet imago hominis in Ecclesia Dei. Resp. hæc verba fuisse ab Hæreticis epistolæ adjecta, ut rectè ostendit, allegatis novem conjecturis, *Bellarminus lib. 2. de Sanct. c. 9* & alii. Unde nec sunt allata ab Iconomachis contra Catholicos tempore VII. Synodi. Deinde etsi essent verba *Epiphani* (ut *Quidam putant*) explicari possent, non de vera imagine Christi & Sancti, sed alicujus hominis profani, quæ pendebat præ foribus Ecclesiæ, quasi fuisset Christi aut alterius Sancti, ut ipsa verba indicant.

Dico II. Sacræ imagines sunt venerandæ. Est contra *Iconomachos* definitum in *Concilio Romano sub Gregorio III.* In VII. Synodo *Generali* & pluribus aliis Conciliis. Quibus adde *Florentinum* & *Tridentinum in decreto citato.* Est etiam contra Hæreticos nostri temporis.

Probatum I. ex Scriptura ex qua constat arcam fœderis à Judæis fuisse honoratam, seu Deum in arca, uti nunc honoratur in imagine: arcam enim constituebant in Sancto Sanctorum, coram ea accendebant lucernas *Exodi 27 & 40.* coram ea prostrati orabant Deum, & petebant ab eo beneficia *Iosue 7.* ipsamque summa cum pompa & veneratione de loco in locum transferunt *2. Regum 6. & 3. Regum 8.*

Probatum II. Pluribus Patrum testimoniis, quæ vide in VII. Synodo, & apud *Bellarminum lib. 2. de Sanct. cap. 12.* Tertio ex antiquissimo usu Ecclesiæ & Fidelium. Quarto ex infinitis in hunc usque diem miraculis: quorum varia in comprobationem cultus imaginum facta refert VII. Synodus *act. 4. & 5.* Accedunt gravissimæ poenæ quibus Deus Iconoclastas seu contrafactores sacrarum imaginum & contemptores punivit, ut videre est apud *Bellarminum sup.* & alios.

Denique probatur ratione: quia prototypa sacrarum imaginum sunt colendæ: ergo & ipsæ imagines; harum enim cultus cedit in honorem prototyporum: cum ea sit imaginum natura, ut quod ipsis defer-

46. Imagines fuerunt etiam per quosdam annos in Ecclesiis sitæ.
47. Hæretici non faciunt præceptum Decalogi vocans sculpsile.
48. Ceruus licitior imaginem Dei & Trinitatis.
49. Vixite non viciam illud fieri, sed in star idolis adorari.
50. An si quid amplius inhiberit Iudeis, nunc tamquam ceremoniale cessavit.
51. Sacra imagines sunt venerandæ.
52. Explicatur Canon Concilii Eliberitanæ.
53. Nec in Abetio

Locus Epiphani sup. positivus.
Quinibilo minus explicacionem patitur.

tur, prototypis deferatur. Quemadmodum omnium iudicio & sensu cultus civilis exhibitus imaginibus seu statujs regum & principum cedit in honorem eorundem: qui sibi honorificum existimant statuas sibi erigi, easque seu potius se in eis honorari: existimantque sibi irrogari injuriam, si malè tractentur eorum imagines seu statuæ, ut optimè *Ambrosius Serm. 10. in Psal. 118.*

52.
Objiciunt
Hæretici
quosdam
Conciliabula
illegitima,

sup. c. 14.

Objiciunt II. Concilium *Francfordiense*, quod repugnante (ut ipsi Hæretici fatentur, signanter Centuriatores) cum suis Legatis Pontifice damnavit II. Synodum Nicænam, sive VII. Synodum, in qua cultus sacrarum imaginum erat stabilitus. Resp. Concilium istud tantum fuisse provinciale, hac in parte (quæ non extat, nisi ex editione Hæreticorum, & de qua proinde non constat) non approbatum à Pontifice Adriano, qui paucis ante annis præfatam generalem Synodum Nicænam confirmaverat, pœnes quem tamen ultimum controversiarum iudicium residere ipsum Concilium *Francfordiense* declaravit. Alii dicunt hoc Concilium errasse in facto, quod existimaverit Synodum Nicænam definitivè, imaginibus deberi cultum patriæ. Sed quomodo hic error potuit cadere in 300. Episcopos præsentibus Legatis ipsius Adriani Papæ, qui dictam Synodum confirmaverat? Alii dicunt damnasse Pseudosynodum VII. scilicet Conciliabulum *Iconomachorum* Constantinopoli celebratum; eò quod Synodus à Concilio *Francfordiensi* damnata dicatur Constantinopoli celebrata in præfatione Librorum Carolinorum, ex quibus fundamentum huius objectionis desumitur. Sed ex iisdem libris satis colligitur, in eisdem agi de Synodo Nicæna (cujus varia acta recensentur) celebratâ sub Constantino & Irene, ideoque potuit aliud per errorem irrepisse dictæ præfationi. Alii denique non immeritò censent, errasse varios Historicos, sumptâ occasione erroris, tum ex Libris Carolinis, qui quidem non sunt Caroli magni, sed cujusdam Hæretici, suntque editi ante 100. annos sine nomine typographi aut loci: tum ex præfatione eorundem valde incondita & Barbara, in qua fit mentio *Eckii & Alphonsi à Castro*: ut proinde in Concilio *Francfordiensi* nil contra imagines, sed potius pro illis actum sit. Vide *Layman lib. 4. ar. 7. cap. 5. num. 5. & seqq. Bellarm. num. sup. & alios.*

Verius est
errorem esse
in narratio-
ne Histori-
corum.

53.
Calumniis
de idolola-
tria occur-
ritur per
verba Tri-
dentini.

Objiciunt Hæretici I. aliqua Concilia, seu potius *Iconomachorum* conciliabula illegitima, ab Ecclesia Dei reprobata, ad eoque nullius auctoritatis; ut patet apud *Bellarminum*.

Objiciunt II. Concilium *Francfordiense*, quod repugnante (ut ipsi Hæretici fatentur, signanter Centuriatores) cum suis Legatis Pontifice damnavit II. Synodum Nicænam, sive VII. Synodum, in qua cultus sacrarum imaginum erat stabilitus. Resp. Concilium istud tantum fuisse provinciale, hac in parte (quæ non extat, nisi ex editione Hæreticorum, & de qua proinde non constat) non approbatum à Pontifice Adriano, qui paucis ante annis præfatam generalem Synodum Nicænam confirmaverat, pœnes quem tamen ultimum controversiarum iudicium residere ipsum Concilium *Francfordiense* declaravit. Alii dicunt hoc Concilium errasse in facto, quod existimaverit Synodum Nicænam definitivè, imaginibus deberi cultum patriæ. Sed quomodo hic error potuit cadere in 300. Episcopos præsentibus Legatis ipsius Adriani Papæ, qui dictam Synodum confirmaverat? Alii dicunt damnasse Pseudosynodum VII. scilicet Conciliabulum *Iconomachorum* Constantinopoli celebratum; eò quod Synodus à Concilio *Francfordiensi* damnata dicatur Constantinopoli celebrata in præfatione Librorum Carolinorum, ex quibus fundamentum huius objectionis desumitur. Sed ex iisdem libris satis colligitur, in eisdem agi de Synodo Nicæna (cujus varia acta recensentur) celebratâ sub Constantino & Irene, ideoque potuit aliud per errorem irrepisse dictæ præfationi. Alii denique non immeritò censent, errasse varios Historicos, sumptâ occasione erroris, tum ex Libris Carolinis, qui quidem non sunt Caroli magni, sed cujusdam Hæretici, suntque editi ante 100. annos sine nomine typographi aut loci: tum ex præfatione eorundem valde incondita & Barbara, in qua fit mentio *Eckii & Alphonsi à Castro*: ut proinde in Concilio *Francfordiensi* nil contra imagines, sed potius pro illis actum sit. Vide *Layman lib. 4. ar. 7. cap. 5. num. 5. & seqq. Bellarm. num. sup. & alios.*

Objiciunt III. varias calumnias idololatricæ &c. quæ nullam habent apparentiam. Iis egregiè occurrit *Tridentinum sup.* dicens, *Imagines Christi, Deiparæ Virginis & aliorum Sanctorum, in templis præsertim, habendæ & retinendæ, eisque debitum honorem & venerationem*

impertiendam; non quod credatur eis inesse aliqua divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ille representant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum ille similitudinem gerunt, veneremus: id quod Conciliorum, præsertim vero II. Nicæne Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.

Ex quibus verbis constat nullum deberi imaginibus honorem ratione materiæ sive artefacti. Deinde ipsæ consideratæ tamquam objectum primarium cultus, posunt quidem interius à nobis honorari, quatenus imagines sunt Dei & Sanctorum, & reverenter tractari hoc nomine: quia verè ut imagines sunt, etiam dignæ sunt quæ sic tractentur, ob respectum suorum prototyporum. Quo modo etiam verba Evangeliorum seu litteræ sacræ sunt in veneratione habendæ. Non possumus tamen imagines eatenus adorare, aut nos illis tamquam dignioribus submittere, nisi ex errore: cum ut sic sint longè minus excellentes, quàm nos.

Imagines itaque tantum adorantur secundario, & adoratione respectivâ, quatenus considerantur simul cum prototypo. Idque tripliciter. Primo & faciliè, ut actus externi adorationis physice quidem fiant circa imagines, animus tamen internus tantum intendat honorare ipsum exemplar, quod faciendos illos actus æquè honoraret, etsi inde non sequeretur honor imaginis, sed solius exemplaris. Consonat *Tridentinum sup.* & cavet vetus *Distichon*:

Effigiem Christi, cum transis, pronus adora:

Non tamen effigiem, sed quod designat honora.

Secundo, ut adoratio tendat primario quidem in ipsum prototypum, secundario autem in imaginem, tamquam quid conjunctum prototypo: sicut in cultu Eucharistiæ primario adoratur Christus ejusque divinitas, secundario adorantur species sacramentalis tamquam signa Christum continentia.

Tertio, ut imago substituatur loco exemplaris: sicut voces substituuntur pro rebus significatis, ac de vocibus prædicatur id quod solis rebus convenit. Hoc modo: ut quàmvis actus externus physice fiat circa imagines, moraliter tamen adoretur verè ipsum exemplar. Atque ita commodissimè explicatur (quod alioquin non tam faciliè) quomodo osculemur imaginem Christi, alloquamur eam, petamus ab illa auxilium cum omni reverentia, vocemus illam Dominum, Salvatorem &c. Consonat etiam *Tridentinum sup.* Quod si hic modus adora-

adorationis non sit facilis simplicibus, si bene adorabunt, si actiones externas faciant, quas alii boni Christiani communiter faciunt, credentes quod ille modus agendi placeat Deo, & cedat in honorem ipsius ac Sanctorum. Et his modis imago adoratur per accidens eodem cultu quo prototypum, videlicet imago Dei vel Christi latria, beatæ Virginis hyperdulia, aliorum Sanctorum dulia: quamvis imaginibus ut sic & secundum se tantum debeatur simplex veneratio.

Hinc colligitur I. quid dicendum sit de cultu crucis: non solum enim crux, in qua Christus pendit, sed etiam ipsam representantem sunt colenda, aut etiam adoranda eo modo, quo imagines Christi. Insuper ratione contactus corporis Christi crux in qua pendit, omnesque particulae ejusdem crucis sunt veneranda tamquam reliquiae sacrae: quemadmodum & spinea corona, clavi, lancea &c.

Colligitur II. quid dicendum sit de nomine Jesu & B. Virginis: nam ei considerato secundum se debetur simplex veneratio, utpote ordinato ad sacrum usum, & significationem rei sacrae. Ideoque irreverenter illud nominans seu tractans peccaret contra Religionem. Unde S. Franciscus in suo testamento ait: *Sanctissima nomina ejus & verba scripta ubicumque invenero in locis illicitis, volo colligere, & rogo quod colligantur, & in loco honesto collocentur.* Si autem objectum venerationis statuatur nomen simul cum ipso significato, debetur adoratio. Et hoc modo S. Bernardinus nominis Jesu præco inclutus hoc sacratissimum nomen tabellis insculptum, formâ, quâ hodie depingi solet, populo venerandum atque etiam adorandum proponere solebat, quo arctius amor & reverentia hujus sacratissimi nominis Fidelibus infingeretur. Quare à quibusdam æmulis ex invidia accusatus coram Martino V. & postea iterum coram Eugenio IV. glorio-

sam semper victoriam reportavit, de quo VVaddingus in *Annalibus Minorum ad Annum Christi 1420. 1427. & 1432.*

Prædictis non obstat I. Quod Crux & reliqua passionis instrumenta dolorem & mortem ignominiosam Christo attulerint. Nam etiam attulerunt ei gloriosissimam victoriam generisque humani redemptionem; & eatenus merito sunt nobis omnibus in summo pretio & honore. Quemadmodum etiam in pretio esset illis instrumentum, quo parens injuste occisus esset pro salute reipublicæ, quam morte sua peperisset. Quamvis crux Christi meditata merito quoque generet odium peccatorum & abominationem iniquarum causarum passionis Christi.

Non obstat II. quod inde sequi videatur etiam labia Judæ & manum percutientis Christum alapa esse veneranda: nam ad hoc opus foret, ut prædicta ex contactu Christi quamdam sanctitatem participassent: quam tamen veluti instrumenta animata peccati, per contactum ex parte sua noxium, non participarunt; sicut instrumenta inanimata. Deinde si honos eis exhiberetur, censeretur exhiberi ipsis hominibus sceleratis, quorum sunt partes: Denique non desunt, qui seclusis secludendis, ex natura rei fateantur id posse fieri, præcisè scilicet considerando contactum Christi; etsi non sit facile practicandum ob scandalum, ac indecentiam, vix separabilem præsertim in publica adoratione.

Non obstat denique, quod (ut apparet) pariter omnes clavi & lanceæ, uti omnes eruces possent coli. Nam id non sequitur, eod quod non sint imagines Crucifixi, nec ut tales formentur; sicut sunt cruces etiam distinctæ ab ea in qua Christus pendit. Quod si formentur clavi, lancea &c. Simul (uti interdum solent) cum cruce, consequenter simul cum ea honorarentur tamquam Christum representantes.

59.
Cruz Christi honoratur tanquam victoria gloriosa instrumentum.

60.
An labia Iudæ ob contactum Christi forment veneranda.

Discrimen inter crucem & alia passionis instrumenta.

DISPUTATIO QUARTA.

De Præcipuis Mysteriis vite Christi.

CUM uti fidei, sic Theologiæ Christianæ, objecti pars non infima neque exigua sit Christus, ejusque multiplex actio, merito Theologus Christianus exemplo Doctoris Angelici, pertractatis iis quæ Incarnationem Verbi concernunt, agit de ejusdem Oeconomia, seu illis quæ Verbum in carne & secundum carnem agere & pat dignatum est. Accedente eo, quod hac ratione pariter elucidetur Symbolum Apostolorum, quæ Filium Dei incarnatum respicit. Quod etiam hac occasione variæ difficultates ex Evangelico textu subortæ declarentur. Quod denique vita Jesu velut

absque omni defectu perfectissima, rectissime mores instruat: velut à caducorum ambitu alienissima, mentem summè ab iis elonget: velut passionibus & miseriis patientissimè toleratis abundans, animum contra adversantia fortificet: Denique velut charitate redundans, cor reciproca charitatis dulcedine inebriet, ut in hac lachrymarum valle suavius alibi divina dulcedo nequeat degustari. Strictim tamen & summarie præcipua solum capita recensimus, brevitati studentes.